

GALESIA

¹ E Pol. Yesus Kristus na e qarınbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Mandam tamo bei na e qarınbosai. Tamo bei na e giltbosai dego. Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo nanđi segi aiyel na e giltbeb. Yesus agi Qotei na subq na tigeltej.

² Kristen was kalil e koba na endi unum qaji nanđi e ti anjam endi nunđoq qarınyonum. Niđgi Galesia sawaq di loueqnub qaji.

³ Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo nanđi aiyel niđgi qa are boleınjrimqa niđgi lawo na soqniy.

⁴ Yesus a gago Abu Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago une kobotqa marsiqa aqa segi nambile uratosiq moiyej. A na iga elenamqa iga mandam qa kumbra uge uge kalil uratqa marsiq iga qa moiyej.

⁵ Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom. Bole.

Yesus aqa anjam bole qujai segi unu

⁶ Kristus a niđgi qa are boleiyej deqa Qotei na niđgi aqa segi tamo unđasari sqajqa osiq metınej. Ariya kiyafa niđgi olo urur Qotei qoreiyosib Yesus aqa anjam bole dauryqa uratosib anjam bei dauryeqnub? E nunđo kumbra deqa qusim tulan prugugetem.

⁷ Niđgi qalie, Yesus aqa anjam bole bei saiqoji. Ariya tamo qudei nanđi nunđo areqalo niñaqyetıgwajqa wauoqnsib Kristus aqa anjam bole olo bubulyeqnub.

⁸ Deqa nin̄gi quiy. Iga na kiyo lan̄ an̄gro bei na kiyo Yesus aqa anjam bole iga nami nin̄gi mern̄goqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei mern̄gwom di Qotei na iga ojsim n̄amyuwoq di breigeme.

⁹ Od, tamo bei na Yesus aqa anjam bole iga nami nin̄gi mern̄goqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei mern̄gwas di Qotei na a ojsim n̄amyuwoq waiyeme.

¹⁰ Nin̄gi kiyersib are qalonub? Mandam tamo nan̄gi e qa arearetn̄jr̄qajqa kiyo Qotei a e qa arearetqajqa kiyo deqa e waueqnum? Nin̄gi quiy. Mandam tamo nan̄gi e qa arearetn̄jr̄qajqa deqa e waueqnum qamu e Kristus aqa wau tamo bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

¹¹ O ijo was kalil, e bole mern̄gonum. Yesus aqa anjam bole e nami nin̄gi mern̄goqnem qaji di tamo bei na babtosai.

¹² Anjam bole di e tamo bei aqa medabuq na osai. Tamo bei na e osorbosai dego. Yesus Kristus a segi na anjam bole di babtosiq osorbej.

¹³ Nin̄gi qalie, e nami Juda nan̄go kumbra sin̄gila na dauryoqnsimqa Qotei aqa tamo un̄gasari nan̄gi ugeugein̄jroqnem. Osim e nan̄gi torei padalt-n̄jr̄qajqa sin̄gila na wauoqnem.

¹⁴ E ijo moma nan̄go kumbra kalil dauryqajqa tulan̄ sin̄gilaoqnem. Ijo kumbra dena e na Juda tamo gargekoba e ombla louoqnem qaji nan̄gi bun̄jroqnem.

¹⁵ Ariya e n̄ambabosaisonamqa Qotei a e giltbosiqa e qa are boleyosiq metbej.

16 Osiqa bati a segi atej qaji di brantonaqa a na aqa Njiri Yesus e osorbosiq merbej, “Ni na Yesus aqa anjam bole osi giloqnsim tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanqi minjre minjre laqne.” Ariya bati di e na tamo qudei nanqi Yesus qa anjam bei nenemnrosaiognem.

17 E Yesus aqa anjam maro tamo nanqi unjrqa-jqa Jerusalem aiyosai dego. Tamo nanqi di namoqna Yesus aqa wau ojoqneb. E bunuqna aqa wau ojem. Ariya e nanqi unjrosai. E Arebia sawaq aisim di soqnem. Sosim bunuqna e olo puluosim Damaskus qureq gilem.

18 Wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqa-jqa Jerusalem aiyem. Aisim bati 15 Pita ombla soqnem.

19 E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa was Jems a segi unem.

20 Ijo anjam e nengrenyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa namgalaq di anjam bole segi nengrenyonum. E gisanjosai.

21 Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilsim di laqnem.

22 Bati deqa Kristus aqa tamo ungasari Judia sawaq di soqneb qaji nanqi ijo ulatamu poinjrosaisoqnej.

23 Nanqi e qa lanja endegsib quoqneb, “Pol a nami iga padaltgwa laqnej. Ariya bini a olo Yesus aqa anjam bole a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di palontoqnsiq laqnu.”

24 Nanqi e qa degsib quoqnsib tulan arebole-boleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

2

Kristen gate nanġi Pol ombla areqalo qujai

¹ Wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiyem. E Barnabas ombla aiyoqnsim Taitus dego osi aiyem.

² Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiyem. E Jerusalem aisim di sosimqa e tamo lanġaj nanġi koba na qairosaioqnem. E Kristen gate nanġi segi koba na qairoqnem. Yesus aqa anjam bole e sawa bei beiq di palontognem qaji di e na ubtosim minjroqnem. E tamo lanġaj bei minjosai. Di kiyafa? Yesus aqa wau e nami yoqnsim agi bini yeqnum qaji di uloŋo uge.

³ Taitus a Grik tamo. Ariya a e ombla Jerusalem di sonamqa Kristen gate nanġi e endegsib merbosai, “Ni na Taitus osim muluġ waiy.” Degsib merbosai.

⁴ Bole, Kristen tamo qudei nanġi uli na gago koro miligiq aiyeb. Nanġi Kristen tamo bolesai. Nanġi gisanġ tamo. Iga nami kaŋgal tamo bulosim dal anjam aqa sorgomq di sonamqa Kristus Yesus na iga elenej deqa bini dal anjam na iga olo taqatgosai. Ariya gisanġ tamo nanġi dena gago kumbra di lumu na tenemtqa marsibqa gago koro miligiq aiyeb. Nanġo are koba endegsi soqnej. Nanġi na iga olo dal anjam aqa sorgomq di atibqa dal anjam na iga taqatgim iga kaŋgal tamo bulqom. Nanġo are koba degsi soqnej deqa nanġi gago koro miligiq aiyeb.

⁵ Aisib mergeb, “Ninġi Taitus muluġ waiyiy.” Onaqa iga nanġo anjam di quetnjrosai. Nanġi Yesus aqa anjam bole olo bubulyaib deqa iga na

nanği saidnjrem. Di kiyaaqa? Yesus aqa anjam bole di nunngoq di gaigai sqajqa deqa.

⁶ Ijo areqalo agiende. Kristen gate nanği ñam ti unub di laña. Qotei a tamo nanngo ñam qa are qalosaieqnu. E na Kristen gate nanği ijo wau qa sainjrnəmqa nanği qusib mareb, “Di kere.” Nanği olo anjam bei totoryosib e merbosai.

⁷ Pita aqa wau agiende. A na muluñ uno qaji nanği Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Qotei a wau di Pita yej. E dego wau ti. Ijo wau agi e na muluñ unosai qaji nanği Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Qotei a wau di e ebej. Kristen gate nanği degsib qalieeb deqa nanği olo anjam bei totoryosib e merbosai.

⁸ Od, Qotei na Pita siñgila yej deqa a muluñ uno qaji nanği Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei na e siñgila ebej deqa e sawa bei bei qaji nanği Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum.

⁹ Tamo ungasari kalil nanği mareqnub, “Jems na Pita na Jon na nanği qalub Kristen gate unub.” Ariya nanği qalub qalie, Qotei a e qa dego are boleiyosiq Yesus aqa wau ebej. Degsib qalieosib deqa nanği na aqo Barnabas wo gago bañ ojsib mergeb, “Niñgi gago Kristen was bole.” Osib nanği aqo aiyel ti are qujaitosib anjam endegsib kere-tosib mergeb, “Niñgi Barnabas wo sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqniy. Iga muluñ uno qaji nanngo ambleq di wauoqnqom.”

¹⁰ Osib nanği anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endi Kristen qudei nanği inği inği tulañ saiqoji unub. Deqa niñgi nanği qa are walñgaiq. Niñgi nanği aqaryainjroqniy.”

Onaqa iga nanği odnjrem. Nami iga tamo inği inği saiqoji nanği aqaryainjrqaajqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol a Pita aqa kumbra uge babtej

¹¹ Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a nřirinřem. Di kiyaaqa? A kumbra uge yej deqa.

¹² Aqa kumbra uge agiende. Nami a sawa bei bei qaji nanği koba na inği uyoqneb. Onaqa bati bei Jems a na Juda Kristen qudei muluñ unqajqa tulañ řinğilaoqneb qaji nanği qariñnrnaqa Antiok bonabqa Pita a nanği qa ulaosiq olo sawa bei bei qaji nanği di tututnjrej. Aqa kumbra uge agide.

¹³ Juda Kristen qudei nanği dego Pita beteryosib gisañ kumbra di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a dego nanği daurnjrřiqqa nanço gisañ kumbra di yej.

¹⁴ Nanği Yesus aqa anjam bole degsib ugeton-abqa e unsimqa nanço ñamgalaq di Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni Juda nanço kumbra dauryqa uratosim sawa bei bei qaji nanği bulosim nanço kumbra dauryeqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyaaqa ni olo sawa bei bei qaji nanği minjreqnum, ‘Niñgi Juda nanço kumbra dauryiy?’”

Iga Yesus qa gago areqalo řinğilatqom gam dena qujai iga tamo bole une saiqoji sqom

¹⁵ Bole, iga Juda. Di gago leñ tinqin. Iga sawa bei bei qaji sai. Agi sawa bei bei qaji nanği uneq di laqñub. Iga tamo deqaji sai.

¹⁶ Ariya iga qalieonum, tamo nanği Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena nanği Qotei

aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji sqa kere-sai. Tamo nan̄gi Kristus Yesus qa nan̄go areqalo sin̄gilatqab gam dena qujai Qotei na nan̄gi tamo bole une saiqoji qa min̄jqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo sin̄gilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga dal anjam dauryem gam dena sai. Tamo a dal anjam dauryqas gam dena a Qotei aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai.

¹⁷ Od, iga Kristus qa gago areqalo sin̄gilatem gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga degyem bati di iga sawa bei bei qaji nan̄gi bulosim iga dego une tamo brantobulem. Deqa iga endegsi marqom kiyo, “Kristus na iga uneq breigej”? O ijo was, iga degsi marqasai bole sai.

¹⁸ E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une tamo brantqai.

¹⁹ Dal anjam na e moiyo gamq di waibosiq moiyo-otbej deqa bini e olo Qotei ombla n̄ambile unum. E Kristus ombla n̄amburbasq di gain̄jobulem.

²⁰ Osim e olo n̄ambile bunuj em. N̄ambile di ijo segi n̄ambile sai. Kristus a segi ijo are miligiq di n̄ambile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq endi yeqnum qaji di e Qotei aqa N̄iri qa ijo areqalo sin̄gilatoqnsim yeqnum. Agi Qotei aqa N̄iri na e tulan̄ qalaqalaibosiq aqa segi n̄ambile uratosiq e qa moiyej.

²¹ Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di e na ugeugeiyqasai. Iga Moses aqa dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa n̄amgalaq di tamo bole une saiqoji so qamu Kristus a lan̄a moiyej qamu.

3

Iga Yesus qa gago areqalo singilatqajqa anjam

¹ O Galesia tamo ungasari, ningi tulan nanari. Iga nami ningi Yesus Kristus osorngonam ningi a namburbasq di gainesonaq unobuleb. Ariya tamo yai na nungo areqalo olo niñaqyetnjej deqa ningi Yesus aqa anjam olo urateqnu?

² Ijo nenem qujai agiende. Ningi gam kiye na Qotei aqa Mondor eb? Ningi dal anjam dauryeb gam dena ningi Mondor eb kiyo ningi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nungo areqalo singilateb gam dena ningi Mondor eb kiyo?

³ Ningi nanarionub e? Ningi nami are bulyosib bati deqa ningi Yesus dauryqa utru atsib Mondor aqa singila na walweloqneb. Ariya bini kiyaga ningi olo nungo segi singila na Yesus dauryqa marsib walweleqnu?

⁴ Gulbe ningi nami qoboiyoqneb qaji di ningi laña qoboiyoqneb e? E are qalonum, ningi laña qoboiyosai.

⁵ Qotei na aqa Mondor ningi engoqnsiq nungo ambleq di mañwa kokba babteleneqnu. A kiyaga degyeqnu? Ningi dal anjam dauryeqnu a deqa osiq degyeqnu e? Sai. Ningi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nungo areqalo singilateb a deqa osiq degyeqnu.

⁶ Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.”

⁷ Deqa ijo was, ningi endegsi poingem, tamo nanği Yesus qa nanço areqalo singilateqnub qaji nanği segi Abraham aqa angro tintin unub.

⁸ Nami Qotei a endegsi qalieej, “Bunuqna sawa bei bei qaji nanği Yesus aqa anjam bole qusib nanço areqaloq di singilatib gam dena e na nanği tamo bole une saiçoji qa minjrçai.” Qotei a nami degsi qalieosiq deqa a Yesus aqa anjam bole di ubtosiq Abraham minjej. A endegsi minjej, “O Abraham, ino moma nançoq dena tamo bei brantim aqa wau na e sawa bei bei qaji nanği boletnjrçai.” O ijo was, anjam di agi nenğrenç di unu.

⁹ Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na tamo unğasari kalil Yesus qa nanço areqalo singilateqnub qaji nanği Abraham a ti boletnjrças.

¹⁰ Tamo qudei nanği endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam dauryçom gam dena iga Qotei aqa nğamgalaq di tamo bole une saiçoji sqom.” O ijo was, tamo nanği di Qotei na minjrças, “Ningitamo uge.” Osim nanği padaltnjrças. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenğrenyeb unu, “Tamo nanği Qotei aqa dal anjam mutu kalil torei dauryekritçasai di a na minjrças, ‘Ningitamo uge.’ Osim nanği padaltnjrças.”

¹¹ Qotei aqa anjam bei dego endegsib nenğrenyeb unu, “Tamo nanği Qotei qa nanço areqalo singilatqab di a na nanği tamo bole une saiçoji qa minjrças. Yim nanği nğambile gaigai sqab.” Deqa iga qalieonum, tamo nanği dal anjam dauryqab gam dena Qotei na nanği tamo bole une saiçoji qa minjrçasai.

¹² Dal anjam dauryqajqa ti Qotei qa gago are-

qalo singilatqajqa ti di ombla kerekere sai. Nanği utru segi segi. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo a dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a nambile sqas.”

¹³ Dal anjam a marqo, iga dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai di Qotei na iga tamo uge qa mergsim padaltgwas. Kristus a deqa are qalsiqa iga aqaryaigwa marsiqa gago padalo sawa osiqa a segi Qotei aqa nãmgalaq di tamo uge bulosiqa iga qa padalej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo kalil nãmtan goge di gainjejunub qaji nanği Qotei na tamo uge qa minjroqnsiq padaltnjreqnu.”

¹⁴ Kristus Yesus na iga degsi aqaryaigej deqa aqa wau na Qotei a sawa bei bei qaji nanği Abraham a ti boletnjrqas. Iga Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena iga Qotei aqa Mondor oqom. Mondor di Qotei a nami iga egwa marej.

Qotei aqa anjam nami marej qaji di dal anjam na taqal waiyqa keresai

¹⁵ O ijo was kalil, e na mandam tamo nanço kumbra qa ningi endegsi merngwai. Tamo bei a moiyo-saisosimqa a na aqa ñoro kalil aqa angro nanço banq di uratqa marsim a anjam bei nengrenyosim singilatqas. Deqa bunuqna a moiyim aqa angro nanği aqa ñoro di oqab. Aqa anjam nengrenyey qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Osim olo anjam bei dego totoryosim nengrenyqa keresai.

¹⁶ Dego kere ingi bole bole Qotei na mondon iga egwas qaji di a ubtosiqã Abraham aqa moma bei wo minjrej. A Abraham aqa moma gargekoba nanği minjrosai. A aqa moma qujai segi minjej.

Anjam di nenğrenq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus.

¹⁷ O ijo was, e niñgi degsi mernğonum di aqa utru agiende. Qotei a nami Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam brantej. Dal anjam dena Qotei aqa anjam Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai. Qotei na inği bole bole iga laña egwa marej awai saiçoji. Osiqa anjam di singilatej. Anjam di dal anjam na gentqa keresai.

¹⁸ Iga dal anjam dauryqom gam dena iga inği bole bole di onum qamu Qotei na inği di iga laña egwa keresai qamu. Iga qalieonum, Qotei a inği bole bole di iga laña egwajqa are qalsiq Abraham ombla anjam qoseb.

¹⁹ Deqa bunuqna Qotei a kiyaaq olo dal anjam atej? E ubtosiy marçai. A gago une boleq atqa osiqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal anjam a soqnim bunuqna Abraham aqa moma qujai di a bças. Moses a Israel nanği Qotei ti nanço ambleq di tigelesosiqa yeba waiyonaqa lañ anğro nanği na dal anjam di Moses yonabqa a na kamba Israel nanği enjrej.

²⁰ Amble qaji tamo a na tamo qujai segi aqa anjam gereiyetqa keresai. A tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo nanço ambleq di tigelesosim yeba waiyosim nanço anjam gereiyetnrqas. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a anjam bei singilatimqa tamo qudei na olo aqa anjam di gentqa keresai.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsıq gilej

²¹ E endegsi marqai kiyo? Dal anjam ti inġi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji de ti ombla jeu atoqnsib unub. E degsi marqasai bole sai. Dal anjam mutu bei na iga nambile egwa kere qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoji so qamu.

²² Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo unġasari kalil naŋgo une na naŋgi tonto talq di breinjrob-uleqnu.” O ijo was, anjam degsib nengrenyeb deqa iga Yesus Kristus qa gago areqalo sinġilatem gam dena iga inġi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqom.

²³ Nami iga Yesus qa gago areqalo sinġilatqa bati brantosaisonaqa dal anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Yesus qa gago areqalo sinġilatqa bati agi brantej.

²⁴ Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej. Gilnaqa iga Kristus qa gago areqalo sinġilatem. Deqa bini iga Qotei aqa njamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.

²⁵ Iga Kristus qa gago areqalo sinġilatqa bati brantej deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu bul sqasai dego.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo sinġilatqas gam dena a Qotei aqa anġro tinġin sqas

²⁶ Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo sinġilateb deqa niŋgi Qotei aqa anġro tinġin unub.

²⁷ Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub.

²⁸ Deqa niŋgi endegsib maraib, “E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai”

o “E tamo” o “E unja.” Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus beteryejunub deqa niŋgi kalil tamo qujaiosib unub.

²⁹ Niŋgi Kristus aqa segi tamo ungasari unub deqa niŋgi Abraham aqa angro tiŋtiŋ dego unub. Agi iŋgi bole bole Qotei a nami Abraham yqajqa minjeŋ qaji di niŋgi oqab.

4

Iga Qotei aqa angro tiŋtiŋ unum

¹ Ijo anjam agiende. Angro matu a na bunuqna aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. A angro kiñala sosim a aqa abu aqa kanjal tamo lanaj bul sqas.

² Deqa tamo qudei nanŋi a taqatoqnqab. Taqate-soqnib bati aqa abu nami atej qaji di brantimqa nanŋi a olo taqatqasai.

³ Dego kere iga nami angro kiñilala bulosim mon-dor uge uge lan ti mandam ti taqatejunub qaji nanŋo kanjal tamo bul soqnem.

⁴ Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Niri Yesus qarinyonaq mandamq aiyej. Aisiq aqa ai na nambabtonaqa a dal anjam aqa sorgomq di soqnej.

⁵ A degyej. Di kiyaaqa? A na tamo ungasari dal anjam aqa sorgomq di soqneb qaji nanŋi olo eleŋosim nanŋo uneq na awainjrqaqqa deqa. Yim iga Qotei aqa angro tiŋtiŋ sqajqa deqa.

⁶ Deqa ijo was, bini niŋgi Qotei aqa angro tiŋtiŋ unub. Qotei na aqa Niri aqa Mondor qarinyonaqa a gago are miligiq aiyej. Aiyej deqa iga Qotei endegsi meteqnum, “O ni gago Abu.”

⁷ Deqa ningi olo kanjal tamo bul sosai. Ningi Qotei aqa angro tintin unub. Ningi aqa ingi ingi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen nanji qa are koba qaloqnej

⁸ Nami ningi Qotei qalieosaisosib bati deqa ningi gisan qotei nanjo kanjal tamo bul soqneb.

⁹ Ariya bini ningi Qotei qalieonub. A ningi qa dego qalieqo. Deqa kiyaga ningi olo puluosib mondor uge uge nanjo kanjal tamo bul sqajqa are qaleqnum? Ningi qalie, mondor uge uge nanji di singila saiwoji unub deqa nanji na ningi aqaryaingwa keresai.

¹⁰ Ningi gaigai yori bati kokba ti bai qala bunuj ti wausau bunuj ti di unqajqa are qaleqnum.

¹¹ Deqa e ningi qa ulaeqnum. Wau kalil e nunjo ambleq di yoqnem qaji di lanja ulonaim deqa e ulaeqnum.

¹² Nami e dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim ningi bul soqnem. Bati deqa ningi na e une bei ebosai oqneb. Deqa ijo was, e ningi endegsi merngwai. Ningi kamba e bul soqniy.

¹³ Ningi are qaliy. E maibej bati deqa e nunjoq bosim Yesus aqa anjam bole utruq na merngoqnem.

¹⁴ Ijo jejamu singila saiwoji soqnej deqa e ningi gulbe koba engoqnem. Ariya ningi deqa e qorei-bosai. Ningi e gereibqa asingosai. Qotei aqa lan angro bei kiyo Kristus Yesus a segi kiyo nunjoq bqas di ningi a osib gereiyqab dego kere ningi e osib gereibeb.

¹⁵ Bati deqa ningi e qa tulan areboleboleingqojnej. Deqa e qalieonum, e na ningi merngem qamu

ningi nungo n̄amdamu dego otorosib ebeb qamu. O ijo was, kiyaaqa bini ningi e qa arebolebolein̄gosaieqnu?

¹⁶ E ningi anjam bole mern̄geqnum dena e ningi jeu ateqnum e? Di sai.

¹⁷ Ningi quiy. Gisañ anjam maro tamo nangi na ningi walawalaingeqnub. Nangi ningi aqaryaingwajqa deqa are qalosaieqnum. Nangi na ningi tin̄gibqa ningi e qoreibosib olo nangi daurnjr̄qajqa deqa are qaleqnum.

¹⁸ Iga gago Kristen was nangi kumbra bole bole enjr̄qajqa singilaoqn̄qom di bolequja. Deqa ningi gaigai kumbra di yoqniy. E ningi koba na soqnim bati deqa segi sai. Ningi gaigai yoqniy.

¹⁹ O ijo an̄gro, ningi quiy. Uña an̄grotqa osiq jaqatin̄yeqnu dego kere e ningi qa are jaqatin̄beqnu. Ijo are koba endegsi unu. Kristus a nun̄go are miligiq di soqnimqa ningi a bulosib aqa kumbra geregere dauryoqniy.

²⁰ Bini e ningi koba na sosai. E ningi koba na so qamu e ningi lawo anjam mern̄go qamu. O ijo was kalil, e ningi qa are koba qaleqnum. E kiyersiy ningi aqaryaingwai di e yala poibosai.

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

²¹ Ningi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnum deqa e ningi nenem̄ngwai. Kiyaaqa ningi dal anjam geregere poīngosaieqnu?

²² Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄gren̄yeb unu. Abraham a an̄gro mel aiyeltej. An̄gro bei Hagar na n̄ambabtej. Hagar a kan̄gal uña. An̄gro bei Sara na n̄ambabtej. Sara a kan̄gal uña sai. A Abraham aqa n̄aun̄ tin̄tin̄.

²³ Abraham a mandam tamo nanjo kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo nerenosib angro qujai Ismael nambabteb. Ariya Sara aqa angro a gam bei na nambabtej. Gam agiende. Qotei a anjam marnaqa aqa anjam di aqa damu brantonaqa Sara a aqaratonaq aqa angro qujai Aisak nambabtej.

²⁴ Sara Hagar wo nanjo anjam di yawo anjam bul. Nanji aiyel anjam namij ti anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a anjam namij sigitejunu. Anjam di Sainai manaq di brantej. Hagar aqa moma nanji kanjal tamo unub.

²⁵ Hagar a Sainai mana sigitejunu. Sainai mana di Arebia sawaq di unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigitejunu. Deqa aqa moma kalil nanji a ombla kanjal tamo unub.

²⁶ Ariya Jerusalem bunuj a lan goge di unu. A kanjal unja sai. A gago ai.

²⁷ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenrenyeb unu, “O unja, ino miligi ugeej deqa ni angtrotqa keresai. Di unjum, ni areboleboleimeme. Ni angro oqajqa jaqatinjmosaieqnu. Di unjum, ni are boleimim soqne. Sosim ni louoqnsim areboleboleimim kikioqne. Di kiyaaqa? Qotei a ino miligi gereiyetmimqa ni na unja kalil gumbulun ti unub qaji nanji bunjnrsimqa angro tulan gargekoba oqam.”

²⁸ O ijo was, unja di agi Sara. Ningi Sara aqa angro Aisak a bulosib unub. Qotei a nami anjam marnaqa Aisak a nambabtej. Dego kere Qotei a anjam marnaqa ningi Qotei aqa angro tintinj branteb unub.

²⁹ Abraham a mandam tamo nanjo kumbra dauryosiq Hagar wo nerenosib angro qujai Ismael

ɲambabteb. Deqa Ismael a na Sara aqa aɲgro Aisak jeutoqnsiqa ugeugeiyognej. Aisak agi Qotei aqa Mondor aqa siɲgila na ɲambabej. Dego kere bini iga Mondor ti unum qaji tamo qudei na jeutgoqn-sibqa ugeugeiqnub.

³⁰ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenɲrenyeb unu, “O Abraham, ni na kaɲgal uɲa di aqa aɲgro Ismael wo naɲgi winjrim jaraiyeb. Ni que. Aisak a kaɲgal uɲa aqa aɲgro sai. A ino ɲaun tiɲtiɲ aqa aɲgro. Deqa ino iɲgi iɲgi kalil a na oqas. Ismael a na ino iɲgi iɲgi oqasai.”

³¹ O ijo was, iga kaɲgal uɲa aqa aɲgro sai. Iga Abraham aqa ɲaun tiɲtiɲ aqa aɲgro unum.

5

Iga kaɲgal tamo bul sqasai

¹ Kristus na iga eleɲej deqa iga olo kaɲgal tamo bul sqasai. Dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai dego. Deqa ijo was, ɲiɲgi siɲgila na tigelesosib tamo qudei na olo ɲiɲgi dal anjam aqa sorgomq di sqa merngoqɲib saidɲjroqɲiy.

² E Pol. E na ɲiɲgi endegsi mernɲgit quiy. ɲiɲgi muluɲ aiqab di Kristus na ɲiɲgi aqaryaɲɲgwa kere-sai.

³ ɲiɲgi qudei muluɲ aiqa mareqɲub deqa e na endegsi mernɲgwai. ɲiɲgi muluɲ aiqab di Qotei na mernɲgwas, “ɲiɲgi dal anjam mutu kalil dego torei dauryekritiy. Qujai bei grotaiɲb.”

⁴ ɲiɲgi qudei mareqɲub, “Iga dal anjam dau-ryqom gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas.” ɲiɲgi degsib mareqɲub di ɲiɲgi Kristus urateqɲub. Qotei a ɲiɲgi qa are boleiyey aqa kumbra di dego ɲiɲgi qoreiyeqɲub.

⁵ O was niŋgi degaib. Iga Mondor ejunum deqa iga aqa wau na Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mondon a na iga tamo bole une saiŋoji qa mergwajqa deqa tariŋoqnsim unum.

⁶ Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a endegsi poiyyas, “Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim qalaqalaiyo kumbra dauryqom di kumbra bole utru ti.” A degsi poiyyas.

⁷ Nami niŋgi Yesus aqa gam geregere dauryosib walweloqneb. Ariya tamo yai na gam getentetŋej deqa niŋgi olo anjam bole dauryqa urateqnu?

⁸ Nuŋgo areqalo niŋgi bini ojejunub qaji di bole-sai. Qotei agi niŋgi metŋej qaji a na areqalo di niŋgi eŋgosai.

⁹ Nuŋgo areqalo uge di sum bul. Niŋgi qalie, tamo naŋgi sum kiŋala oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu. Dego kere nuŋgo areqalo uge di tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋgi areqalo di uratiy.

¹⁰ O ijo was, e qalieonum, niŋgi areqalo uge di uratqab. Osib ijo areqalo olo dauryqab. Tamo Koba a na aqaryaŋgimqa niŋgi degyqab. Di e qalieonum. Tamo yai naŋgi nuŋgo areqalo niŋaquetŋgwajqa waueqnu di e qaliesai. Tamo naŋgi di awai ugedamu oqab.

¹¹ Ariya “Niŋgi muluŋ aiyiy” e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu kiyaga jeu tamo naŋgi na e ugeugeibeqnu? O ijo was, e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu Yesus a ŋamburbasq di moiyej anjam dena jeu tamo naŋgo areqalo ugetetnjrosai qamu.

¹² Jeu tamo nanği dena nunġo areqalo niñaqyetnġeqnub. Nanği mulun aiqajqa tulan sinġilaeqnub deqa unġum, nanği nanġo segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.

¹³ Od, ijo was, Yesus a ninġi elenġej deqa dal anjam na olo bunu ninġi taqatnġwasai. Qotei a deqa are qalsiq ninġi metnġej. Ariya ninġi endegsib are qalaib, “Iga dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa unġum, iga gago areqalo namij dauryosim kumbra uge uge yoqnqom.” Ninġi degsib are qalaib. Ninġi kumbra endegyi. Ninġi nunġo Kristen was nanği aqaryainjroqnsib qalaqalainjroqniy.

¹⁴ Anjam bei dego unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was nanği degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam dena dal anjam kalil kabutejunu.

¹⁵ Deqa ninġi segi segi nġirinġoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di ninġi segi segi qa kumbra uge yoqnsib uneq aisib padalqab.

Areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub

¹⁶ Ijo anjam bei agiende. Ninġi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweloqniy. Degsib walwelqab di ninġi nunġo segi jejamu qa areqalo namij dauryqasai.

¹⁷ Iga qalie, gago areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub. Deqa kumbra bole ninġi yqajqa arearetnġeqnu qaji di ninġi yosaieqnub.

¹⁸ Ariya ninġi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di ninġi olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai.

19 Areqalo namij aqa kumbra di ningi qalie. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugngoqa,

20 gisan qotei qa louoqa, gumaninoqa, was bei jeutoqa, ħiriñoqa, was bei aqa inġi inġi qa maulngoqa, minjin oqoqa, are ugeoqa, nuġgo segi jejamu qa are qalsib anjam na qotoqa, Kristen was nanġi pupoaiyeltjnroqa,

21 tamo ñoro ti nanġi qa are ugeingoaqa, ya uysib nanarioqa, alanġkobaoqa. O ijo was, areqalo namij aqa kumbra kalil agide. Tamo unġasari kumbra deqaji yeqnub qaji nanġi Qotei na taqatnjrsim nanġo Mandor Koba sqasai. E nami ningi degsi merġgem agi olo merġgonum.

22 Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleigoqa, lawo kumbra yoqa, urur minjin oqosaiyoqa, gago was nanġi aqaryainjroqnsim kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole tinġin dauryoqa,

23 lawo na soqa, gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O ijo was, iga kumbra bole deqaji yoqnqom di dal anjam na iga getentgwa keresai.

24 Tamo unġasari Kristus Yesus beteryejunub qaji nanġi na nanġo areqalo namij ti are prugn-jrqajqa kumbra ti kalil ħamburbasq di qamnab moiyej.

25 Qotei aqa Mondor na iga ħambile egej deqa iga aqa kumbra na walweloqnqom.

26 Iga gago segi ñam soqtqasai. Iga Kristen qudei nanġo are ugetetnjroqnsim qotoqnqasai. Iga gago

was nanngo ñoro qa maulgoqnqasai dego.

6

Ni inġi bei yagwam di ni olo inġi di otorosim oqam

¹ O ijo was, Kristen tamo bei a une atimqa ninġi Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji ninġi na tamo di unsibqa lawo na osib aqa kumbra gereiyeti. Satan na ninġi dego uneq breinġim ulonjaib deqa ninġi geregere ñam atoqniy.

² Osib ninġi na nunġo Kristen was nanġi aqaryainjroqnsib nanġo gulbe qoboiyetnjroqniy. Degrasib qoboiyqab di ninġi Kristus aqa dal anjam keretosib dauryqab.

³ Nunġo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a ñam ti sosai. A ñam saiqoġi unu deqa a na aqa segi jejamu gisanjyo.

⁴ Deqa ninġi nunġo segi segi wau geregere peleyiy. Osib nunġo wau di bole kiyo sai kiyo di ninġi qalieqab. Tamo a degyqas di a aqa segi wau qa areboleboleiyqas. Ni ino segi wau ti tamo bei aqa wau ti turtosim peleyaim.

⁵ Tamo kalil nanġi nanġo segi segi wau taqatoqnebe.

⁶ Kristen gate nanġi Qotei aqa anjam plaltoqnsib ninġi merngeqnub deqa ninġi na kamba nanġi inġi inġi qa aqaryainjroqniy.

⁷ Ninġi nunġo segi jejamu gisanjyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei maquiyimqa a gago une unqasai.” O ijo was, ninġi Qotei maquiyqa keresai. Ni inġi bei yagwam di ni olo inġi di otorosim oqam.

⁸ Tamo bei a inği uge yagobulosim aqa areqalo namij dauryqas di aqa areqalo namij dena kumbra uge uge babtoqnim a padalqas. Ariya tamo bei a inği bole yagobulosim Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor dena a nambile yimqa a so bole gaigai sqas.

⁹ Deqa iga kumbra bole yoqnqom. Iga kumbra bole yqajqa asgigwasai di bunuqna iga awai bole oqom.

¹⁰ Deqa bati soqnim iga na tamo unğasari kalil nanği kumbra bole enjroqnqom. Osim tamo unğasari Yesus qa nanço areqalo siñgilateqnub qaji nanği kumbra bole enjrqajqa tulan siñgilaqom.

Kristus a namburbasq di moiyej anjam deqa segi Pol a areboleboleiyoqnej

¹¹ Anjam mutu endi e segi na nenğrenjonum. E nenğrenj kokba ijo segi ban na atelenjonum di uniy.

¹² Niñgi quiy. Tamo nanği niñgi muluñ breiñgwa siñgilaeqnub qaji nanği nuñço jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu. Kristus a namburbasq di moiyej anjam deqa nanği nanço areqalo siñgilatqa ulaeqnub. Osib mareqnub, “Jeu tamo nanği na iga ugeugeigo uge.” Utru deqa nanği na niñgi muluñ breiñgwa siñgilaeqnub.

¹³ Nanği segi nami muluñ aiyeb. Ariya nanği Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnub. Nanği na niñgi muluñ breiñgosib nuñço jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu.

¹⁴ Ariya e ijo segi ñam soqtqa keresai. E tamo bei aqa ñam soqtqa keresai dego. E gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam segi soqtqai. A namburbasq di moiyej anjam deqa segi e areboleboleiboqnqas.

Mandam qa kumbra kalil nami ijo areqaloq di soqnej qaji di Kristus ombla moreñeb. E segi dego ñamburbasq di moiyoqblem. Deqa e olo mandam qa kumbra kalil dauryqa uratem.

¹⁵ Iga muluñ aiqom di laña. Iga muluñ aiqasai di dego laña. Qotei na gago are bulyetgonaqa iga tamo uñgasari bunuj brantem di kumbra bole utru ti.

¹⁶ Tamo uñgasari kumbra di ojsib dauryeqnub qaji nañgi qa Qotei a duloqnsiq are latetnjreqnu. Tamo uñgasari nañgi di Israel nañgo moma bole. Nañgi Qotei aqa tamo uñgasari tintiñ.

¹⁷ Tamo bei na e gulbe ebaiq. Nami jeu tamo nañgi na e luboqneb. E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Niñgi di unsib endegsi poiñgwas, “Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole.”

¹⁸ O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niñgi qa are boleiyosim nuñgo qunuñ taqatoqñeme. Bole.

Yesus Aqa Anjam Bole 2000
The New Testament in the Anjam language of Papua
New Guinea, 2000 edition
Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini,
2000

Copyright © 2000 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2001-01-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

6bd977a8-0139-583b-a367-c04faf6223cc